

FILOZOFIA SIĘ PRZEDSTAWIA.

1. WYJAŚNIENIE POJĘCIA.

2. GŁÓWNE DZIAŁY I POJĘCIA FILOZOFII.

3. PYTANIA/PROBLEMY.

Filozofia (z gr. *fileo* = kocham + *sophia* = mądrość, wiedza)
= umiłowanie mądrości, wiedzy.

1. Filozofia to umiłowanie mądrości, wiedzy. Ta mądrość ma dwa aspekty – **teoretyczny i praktyczny.**

Ten pierwszy - **aspekt teoretyczny** - przejawia się w postawie **bezinteresownego¹ poszukiwania prawdy** w dialogu. Filozofowie od początku poszukiwali prawdy o świecie². Próbowali odkryć stałą, niezmienną naturę, istotę, rzeczy, i ich ostateczną przyczynę ukrytą pod powierzchnią, zasłoną zmiennych zjawisk.

2. Główne działy i pojęcia filozofii.

Filozofia, tak jak inne nauki, obejmuje różnorodne działy, dyscypliny, specjalizacje. Tradycyjnie wyróżnia się następujące działy filozofii.

1/ teoria bytu, nauka o bycie (inne nazwy: **ontologia³, metafizyka⁴**) – dział filozofii, w ramach którego poszukuje się prawdy o bycie, o wszystkim co istnieje, o całej rzeczywistości. Poznajemy i rozumiemy rzeczywistość (w sensie filozoficznym), gdy potrafimy odpowiedzieć na pytania: czym jest to, co istnieje (pytanie o istotę)?, dlaczego istnieje (pytanie o przyczynę)?, po co istnieje (pytanie o cel istnienia)? jak istnieje (pytanie o sposób istnienia)?

Poznanie metafizyczne ma za cel poznanie i zrozumienie rzeczywistości w aspekcie ostatecznych zasad i przyczyn. **Metafizyka** (filozofia metafizyczna) **szuka tego, co ostateczne i nieuwarunkowane.**

Główne pojęcia teorii bytu (metafizyki, ontologii) to: **byt**, istnienie, istota, natura, substancja, *arche* - zasada (gr. termin), początek, przyczyna, racja istnienia; inne pojęcia tego działu to: zmiana/niezmienność, czas/wieczność, przestrzeń, cel (celowość), materia, duch, dusza,

¹ Bezinteresowność oznacza w tym przypadku, że szukamy prawdy nie dlatego, że prawda jest lub może być użyteczna, ale dlatego, że prawda jest. Podobnie jak kochamy nie dla korzyści, ale dlatego, że miłość jest wartością samoistną. „Kocha się za nic. Nie istnieje żaden powód dla miłości”. Prawda, dobro (moralne), piękno, miłość, przyjaźń, szczęście, mądrość, człowiek, Bóg – to przykłady wartości bezwzględnych, które nie są środkami do czegoś, ale są celami ostatecznymi.

² Za pierwszego filozofa uchodzi Tales z Miletu żyjący na przełomie VII i VI wieku p. n. e.

³ Termin *ontologia* (od gr. *on* – będący, istniejący; gr. *to on* – byt; gr. *logos* – nauka) jest późniejszy, pojawił się w XVII wieku, a upowszechnił się w wieku XVIII.

⁴ Termin *metafizyka* jest wcześniejszy, pojawił się w I wieku przed narodz. Chr. Posłużył się nim komentator i redaktor pism Arystotelesa – Andronikos z Rodos na określenie dzieł swego mistrza następujących po księgach poświęconych fizyce, przyrodzie (gr. *ta meta ta fizyka* – po fizyce, po przyrodzie).

przypadek, konieczność, determinizm, indeterminizm, skończoność, nieskończoność, Bóg, Absolut⁵.

2/ teoria poznania (inne nazwy: **epistemologia, gnozeologia**) - dział filozofii, który zajmuje się krytyczną refleksją nad podstawami poznania, docieka tego, co poznamy, i tego, jak poznamy.

Główne pojęcia tego działu to: **prawda**, rozum – *logos*(termin gr.)⁶, zmysły, racjonalizm, empiryzm, irracjonalizm, intuicja, spostrzeżenie, doświadczenie, sąd, wiedza, przekonanie, uzasadnianie.

3/ teoria wartości (inna nazwa to **aksjologia**⁷). Obejmuje dwa główne działy. Są to:

- a) **etyka** - nauka o wartościach moralnych. Główne pojęcia to: **dobro, zło**, powinność, norma, wolność, moralność.
- b) **estetyka** - zajmuje się analizą wartości estetycznych. Główne pojęcie tego działu to **piękno**.

W teorii wartości - **etyce i estetyce** - często pojawiają się rozważania nad pochodzeniem i statusem (charakterem) norm i wartości. Filozofowie zajmujący się aksjologią pytają zwłaszcza o to, czy normy i wartości mają charakter **względny**, relatywny czy przynajmniej niektóre z nich obowiązują **bezwzględnie**, absolutnie. Inne ważne zagadnienie, które próbują rozstrzygnąć filozofowie zajmujący się tą problematyką streszcza się w pytaniu: w jaki sposób istnieją wartości: czy istnieją one w sposób **obiektywny (niezależny od poznającego je podmiotu - człowieka)**, czy **subiektywny (zależny od poznającego je podmiotu - człowieka)**?

4/ antropologia filozoficzna. Główne pojęcia to: **człowiek**, sens życia, egzystencja, miłość, wolność, szczęście.

5/ logika – nauka o poprawnym myśleniu, o formach poprawnego myślenia (rozumowania, uzasadniania). Ważną funkcją logiki jest wskazanie na często popełniane błędy w myśleniu, dyskusji i sztuce argumentacji.

6/ historia filozofii.

Filozofia uczy widzieć **całość i istotę** rzeczy w aspektach **najogólniejszych**. Posługuje się przy tym pojęciami najogólniejszymi, takimi jak: *byt, istota, przyczyna, cel, prawda, dobro, piękno, pojęcie, prawo, zasada, liczba...* – są to pojęcia abstrakcyjne (oderwane od konkretów). Ale bez nich świat konkretów byłby niezrozumiały.

SPRÓBUJ POMYŚLEĆ

ZADANIE 1 (dla wszystkich):

⁵ Absolut – byt konieczny, niewarunkowany, samoistny (istniejący sam z siebie, mocą swej własnej istoty, natury, a więc bez przyczyny zewnętrznej), doskonały – filozoficzny odpowiednik Boga w religii.

⁶ *Logos* (gr.) to *rozum, słowo sens, nauka*.

⁷ Od gr. *aksjos* – cenny.

Poszukaj wyjaśnienia pojęć, których jeszcze nie rozumiesz. Wyjaśnij je, korzystając z dostępnych Ci źródeł.

ZADANIE 2 (dla wszystkich):

Do jakich działów filozofii należą poniższe pytania? Połącz pytania ze znanymi Ci działami filozofii.

3. Przykłady pytań/problemów filozoficznych

Jaki jest sens życia? Czy życie w ogóle ma sens?

Jak żyć, aby być szczęśliwym?

Czy świat ma początek, czy istnieje wiecznie?

Czy w świecie wszystko ma swoją przyczynę, czy też niektóre zjawiska i procesy zachodzą w sposób przypadkowy, chaotyczny, bezprzyczynowy?

Czym jest miłość? Jak odróżnić miłość prawdziwą od pozorów miłości?

Czym jest wolność jako wartość charakteryzująca ludzki sposób istnienia (egzystencję)?

Jak odróżnić wolność prawdziwą od pozorów wolności?

Czym jest prawda?

Jak poznajemy lepiej: przy pomocy zmysłów, czy przy pomocy rozumu?

Czy istnieją granice poznania?

Co właściwie poznajemy: świat zewnętrzny wobec podmiotu czy nasze wyobrażenia, przedstawienia, sądy o świecie zewnętrznym?

Czym jest nauka?

Jakie są kryteria poznania naukowego?

Na czym polega racjonalność naszego poznania?

Jakie są kryteria poznania racjonalnego? Czy są różne rodzaje racjonalności?

Czy istnieje Bóg?

Czy istnieje Bóg?

Czym jest czas? W jaki sposób czas istnieje?

Dlaczego w ogóle coś istnieje, dlaczego jest raczej „coś” niż „nic”?

Co to znaczy „istnieć”?

Kim jest człowiek, jaka jest jego istota?

Kim jestem, skąd przychodzę, dokąd zmierzam?

Dlaczego przyroda jest matematyczna?

„Przyroda jest matematyczna” to znaczy: różnorodne zjawiska, zdarzenia, procesy przyrodnicze dają się poznawać, opisywać przy pomocy języka matematyki, np. $E = mc^2$, $F = g \cdot (m_1 \cdot m_2) / r^2$.